

УДК 378.147:37.036

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-МОДЕЛЬЄРІВ ОДЯГУ

М. В. Вороніна

Луганська державна академія культури і мистецтв
oom60@ukr.net

Первинна класифікація критеріїв розвитку творчих здібностей, сформована в результаті педагогічного експерименту на базі профільних вищих навчальних закладів, відображає три основні напрями професійної діяльності художника-модельєра одягу. Більш ефективним та об'єктивним дослідження розвитку творчих здібностей робить розширення критеріальної моделі за рахунок групи допоміжних критеріїв та додаткових показників. Це дозволило твердити про необхідність інтегративного підходу в дослідженні процесу розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу та впровадженні узагальненої (систематизованої) критеріальної моделі. Особливістю системи критеріїв, представлених у пропонованій нами моделі, є використання таких груп основних критеріїв: 1) мотиваційно-творчих; 2) практично орієнтованих; 3) професійно-особистісних. Їх взаємозв'язок розкриває логіку процесу розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу.

Кожному із зазначених основних критеріїв відповідають кілька окремих показників, які характеризують реальні прояви творчості у процесі художнього моделювання одягу. Водночас для визначення оригінальності та креативності творчих моментів, що спостерігалися та діагностувалися під час педагогічного експерименту, ми застосовували ще й допоміжний критерій – «вихідний рівень креативності», який у свою чергу також виявлявся у декількох показниках. Такий підхід дасть змогу не лише враховувати увесь комплекс творчих здібностей майбутніх фахівців галузі моди, деталізувати реальні прояви творчості у процесі художнього моделювання одягу, відобразити розмаїття впливів на становлення професійних компетенцій за допомогою педагогічних проектних технологій, але й змінюватися при переході від одного етапу дослідної роботи до іншого. Експериментальна перевірка ефективності визначення критеріальної моделі дослідження на практиці засвідчила ефективність застосування проектних технологій як засобу розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу.

Ключові слова: інтегративний підхід, креативність, креативна освіта, метод проектів, професійна підготовка майбутніх художників-модельєрів одягу, творче мислення.

INTEGRATIVE APPROACH IN RESEARCHING THE CREATIVE ABILITIES DEVELOPMENT OF FUTURE FASHION DESIGNERS

M. Voronina

Lugansk State Academy of Culture and Arts, Lugansk, Ukraine
oom60@ukr.net

Primary classification of the creative abilities development criteria has been worked out during the pedagogical experiment on the basis of higher educational institutions. It reflects three main directions of fashion designer professional activity. To make the research more effective and objective we added to the criteria model some extra criteria and indices. It proved the necessity of integrative approach application when investigating the process of future fashion designers creative abilities development as well as introducing the systematized criterial model. The peculiarity of criteria system shown in our model consists of such main criteria groups: 1) motivational and creative; 2) practically oriented; 3) professional and personal. Their interconnection shows the logic of future fashion designers creative abilities development process.

Several separate indices correspond to each of the above mentioned criterion characterizing the real elements of creativity in the process of clothes designing. Simultaneously, in order to define originality and creativity of creative elements that were observed during the pedagogical experiment we

turned to the extra criterion “primary level of creativity” which was also measured with several indices. This approach gives the opportunity not only to take into consideration the whole complex of fashion sphere future specialists’ creative abilities, investigate in detail the real elements of creativity in the process of fashion designing, show the variety of pedagogical project technologies effects on professional competences formation but to make necessary corrections when shifting from one stage of research work to another. Experimental testing of criteria model effectiveness proved usefulness and success of project technologies application as means of future fashion designers’ creative abilities development.

Keywords: integrative approach, creativity, creative education, project-based learning, training future fashion designers, clothes, creative thinking.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Прагнення України до європейської інтеграції мають бути забезпечені готовністю її економіки до сучасних вимог дотримання високих стандартів з урахуванням жорсткої конкуренції. Без підготовлених належним чином фахівців неможливо розраховувати на успіх, особливо в давно опанованих і насичених брэндами галузях, таких, наприклад, як дизайн одягу.

Сьогоднішня індустрія модного одягу орієнтована на задоволення максимальної кількості потреб найрізноманітніших категорій споживачів. При цьому жорсткість економічних показників компенсується безмежністю фантазії.

Складність та багатоплановість процесу створення нових форм одягу пояснюють високі вимоги до учасників цього процесу та великі очікування від їх професіоналізму. Починати треба від першої особи – генератора ідей. Величезний перелік чинників, що в тому числі засновані на особливостях національної естетики, формують новий костюмно-графічний образ, забезпечують антропометричну відповідність, враховують рівень матеріально-технічного оснащення виробництва, прогнозують напрямки розвитку, знаходять своє відображення в комплексі обов’язкових знань. Це обумовлює необхідність пошуку нових форм, методів і засобів формування і розвитку комплексу творчих здібностей художника-модельєра одягу.

Комплекс творчих здібностей фахівця у галузі одягу, як правило, включає художньо-графічні, інженерно-конструкторські та інтелектуально-комунікативні здібності. Характеристика кожного з блоків творчих здібностей художника-модельєра одягу надає інформацію про очікуваний якісний рівень кінцевого творчого результату. Складність виникає під час вибору об’єктивних критеріїв та достовірних методів діагностування рівня розвитку таких здібностей.

Таким чином, визначення критеріальних основ дослідження процесу розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу має особливе значення не тільки для оцінювання кінцевого результату дослідження, але й для визначення форм, методів і засобів, які плануються застосовувати в ході експериментальної роботи.

Мета статті – розглянути необхідність інтегративного підходу при відборі критеріїв для визначення ефективності процесу розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу і показати переваги узагальненої критеріальної моделі для аналізу динаміки розвитку творчих здібностей студентів у ході виконання завдань, що стосуються проектних технологій.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Дослідження різних проблем професійної підготовки студентів представлено в низці робіт С. Батишева, Н. Кузьміної, Б. Гершунського, В. Беспалька, А. Маркової. У роботах В. Глазичева, В. Шимка, В. Мінервіна, С. Михайлова, О. Єфімова, Є. Лазарева, В. Рунге розглядаються проблеми проектно-художньої діяльності як синтезу технічного конструювання та художнього моделювання. Багато питань підготовки майбутніх фахівців у галузі дизайну до професійної діяльності обговорюють в своїх роботах М. Кожуховська, О. Генісаретський, Є. Ткаченко, В. Сеньківська, В. Сидоренко, М. Каган, Л. Зеленова. Вивченню проблеми самореалізації людини в професії присвячені праці О. Єрмолаєвої та С. Мінюрової. Проблеми організації творчої діяльності та розвитку особистості знайшли відображення в роботах В. Сластьоніна, С. Смирнова, І. Якиманської. Аналізу конкретних моментів становлення та розвитку творчих здібностей особистості присвячені також наукові педагогічні дослідження останніх років Н. Гавриш, О. Рудницької, М. Білецької, О. Бурської, М. Ткача, О. Трошкіна.

Проте, не зважаючи на кількість робіт із зазначеного напрямку, проблема активізації розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу засобами проектних технологій ще чекає свого системного дослідження як у теоретичному, так і практичному напрямках.

Творча самореалізація особистості, як наголошує, наприклад, С. Сисоєва [3], може бути забезпечена завдяки впровадженню нових педагогічних технологій, реальним втіленням у життя принципу суб’єктності освіти.

Достовірність результатів прикладного педагогічного дослідження напряму залежить від критеріальної бази, її науковості, надійності, здатності в повному обсязі відобразити сутність явищ і динаміку змін досліджуваних об'єктів. У педагогіці ця проблема не нова, однак це не свідчить про її практичне розв'язання. На сьогодні проблема критеріїв залишається не тільки актуальною, але й мало розробленою.

Специфіка прикладного педагогічного дослідження створює додаткові труднощі при визначенні системи критеріїв і відповідних показників, оскільки фіксації підлягає значна кількість якостей, які не завжди можуть бути оцінені з єдиних теоретичних позицій. Більше того, оскільки ці якості формуються під впливом різних чинників, то й критерії не можуть бути вузько педагогічної направленості, а повинні максимально відображати гаму різноманітних педагогічних впливів. Це забезпечується шляхом введення низки критеріїв разом з відповідними показниками, які мають бути валідними. При цьому зазначимо, що їх кількість необхідно по можливості мінімізувати.

Якщо критерії виступають у ролі певного еталону щодо оцінки змін у стані об'єкту дослідження, то показники характеризують (кількісно або якісно) зміни, що відбуваються. Критерії мають бути об'єктивними, відбивати найсуттєвіші характеристики об'єкту, що досліджується, ясними і короткими за формулюваннями, охоплювати типові сторони явища. Показники фіксують певний стан чи рівень розвитку досліджуваного об'єкту за виділеними критеріями.

Обґрунтуємо запропонований нами інтегративний підхід дослідження процесу розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу на основі узагальненої критеріальної моделі, що дозволяє оцінити різноманітні прояви професійної компетенції. Ми дійшли висновку, що результат процесу розвитку творчих здібностей доцільно розглядати не стільки, як максимально досягнутий рівень прояву креативності, а як позитивну динаміку проявів особистісних якостей, суттєвих для виявлення у практичній професійній діяльності майбутніх художників-модельєрів одягу.

Дослідно-педагогічна робота підтвердила наше припущення, що результат процесу розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу є оцінною характеристикою, що, по суті, не дає інформації про те, як отриманий цей результат. Таким чином, слід говорити про необхідність дійти до інтегративного критерію шляхом введення допоміжних критеріїв, які б відображали залежність отриманого результату від різноманітних психолого-педагогічних впливів. Узяті в сукупності, вони можуть бути системою критеріїв, представленою в запропонованій нами критеріальній моделі.

Особливістю цієї системи є використання основних критеріїв: 1) мотиваційно-творчої спрямованості; 2) практично-орієнтовані; 3) професійно-особистісні. У їх взаємозв'язку розкривається логіка процесу розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу.

За допомогою критерію мотиваційно-творчої спрямованості оцінюється рівень професійного інтересу, мотивації до конкретного виду творчості з урахуванням широкого кола творчих здібностей дизайнерів одягу, таких як: допитливість, творчий інтерес до обраної професії, почуття захопленості, емоційний підйом, радість відкриття, спрямованість до творчих досягнень, до отримання високої оцінки, визнання успіху, відповідальність при виконанні творчих завдань, особиста значущість творчої діяльності в даній предметній системі цінностей тощо. Оцінці також підлягає темп навчання, що має відповідати особливостям навчальної діяльності художників-модельєрів одягу.

Практично-орієнтований критерій враховує наявність вмінь, які забезпечують об'єднання теоретичних та практичних компонентів, що використовуються для рішення творчих учбових завдань у процесі художнього моделювання одягу. Оцінці також підлягає темп оволодіння новими навичками для рішення творчих завдань і рівень розвитку таких творчих вмінь і здібностей, як пам'ять, увага, фантазія, сприйняття кольору, простору та перспективи, окомір, інтуїція, увага та спостережливість, ініціативність, здібності до почуття гармонії та естетичного смаку, художньо-графічні та технічні здібності.

Професійно-особистісний критерій дозволяє оцінити якість формування творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу. Він спрямований на оцінку рівня розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців, а саме: здатність генерувати ідеї, висувати гіпотези, здатність бачити протиріччя і проблеми, здатність до переносу знань та вмінь у нові ситуації, фантазія, асоціативне мислення, здатність відмовитися від нав'язливої ідеї, перебороти інерцію мислення, незалежність міркування, комунікабельність, критичність мислення, здатність до оцінювання, спрямованість до саморозвитку та самовдосконалення тощо.

Передусім відзначимо, що для кожного із зазначених основних критеріїв знаходяться у відповідності кілька окремих показників, які деталізують реальні прояви творчості у процесі художнього моделювання одягу. У необхідності такого підходу нас переконали результати дослідно-педагогічної роботи. Проаналізувавши їх, ми дійшли висновку, що критерії повинні не тільки ві-

дображати розмаїття педагогічних впливів, але й змінюватись при переході від одного етапу дослідної роботи до іншого.

Так, на першому етапі дослідної роботи, якому відповідає адаптаційно-ознайомлювальна стадія виконання нескладних творчих учбових завдань у процесі художнього моделювання одягу, ми спостерігали прояви креативності й визначали їх за допомогою, наприклад, такого допоміжного критерію як «вихідний рівень креативності». Він трансформувався у таких показниках: 1) «творча активність студента», градація якої передбачала чотири рівні: надактивний, активний, малоактивний, пасивний; 2) «мотиви творчої активності», представлені на рівнях особистого інтересу, відповідальності за доручену справу, кар'єрними прагненнями в галузі дизайну одягу й неусвідомленою дифузною мотивацією; 3) «студентські інновації в творчій галузі дизайну одягу».

Зазначимо, що увага у нашому дослідженні до критерію мотиваційно-творчої спрямованості зумовлена такими міркуваннями.

По-перше, у педагогіці творча активність традиційно використовується в якості окремого критерію при вивченні низки педагогічних проблем. Підтвердженням цього може бути думка М. Воробйова й Е. Мізурової, які спеціально досліджували це питання й вважають, що в сучасній вищій школі процеси розвитку активності студентів стоять найбільш гостро [1, 26].

По-друге, вибір мотивації в якості показника зумовлений тим, що саме формування мотивів у педагогіці розглядається як один з важливих чинників, а видатний радянський психолог О.Леонт'єв взагалі вважав провідною характеристикою особистості «смыслотворчий мотив». При виборі цього показника цінним виявилось зауваження С. Рубінштейна, який вважав, що розвиток особистості – це «перш за все, питання про динамічні тенденції, які в якості мотивів визначають людську діяльність» [2, 133].

Зі сказаного зрозуміло, що формування позитивних, суспільно значимих мотивів діяльності виступає як ефективний засіб розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу.

Для уточнення критеріальної моделі дослідження необхідно також визначити, з якими допоміжними критеріями знаходяться у відповідності ті групи показників, які їх розкривають і деталізують. Такий підхід дозволяє з високим ступенем достовірності не тільки говорити про досягнутий студентами рівень творчості, але й фіксувати його зумовленість внутрішніми й зовнішніми причинами.

Нами було експериментально перевірено ефективність визначення критеріальної моделі дослідження на прикладі вивчення одного тематичного розділу фахової дисципліни «Основи екодизайну», де найбільш повно та наочно можна продемонструвати принцип застосування проектних технологій як засобу розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу.

За навчальною робочою програмою тематика розділу «Методи альтернативної економіки в сучасному дизайні одягу» дозволяє використати поетапно одразу декілька типів навчальних проектних технологій.

На початку вивчення розділу студентам пропонується виконати індивідуальний дослідницький (інформаційний) міжпредметний проект на тему: «Аналіз можливостей застосування методів альтернативного дизайну в сучасному суспільстві споживання». Виокремлені методи сучасного альтернативного дизайну надають можливість кожному студентові визначити своє відношення до цієї проблеми, не просто зробити свій особистий вибір в напрямку власної творчості, але й навчитися аргументовано відстоювати свою точку зору. Навчально-дослідницький результат має бути оформлений у вигляді реферату чи повідомлення, що обов'язково містить схеми, порівняльні таблиці та альбом ілюстрацій.

Наступний етап вивчення розділу «Методи альтернативної економіки в сучасному дизайні одягу» будується як виконання індивідуального творчого міжпредметного проекту на тему «Розробка авторської колекції одягу в напрямку альтернативного дизайну». В цей навчальний період основний акцент у розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу зміщується в бік підвищеної уваги до виявлення художньо-графічних та художньо-естетичних здібностей. Результатом такого проекту завжди постає багатофігурний робочий ескіз модельного ряду (5-7 моделей) із дотриманням всіх техніко-естетичних вимог до графічних робіт.

Завершення вивчення розділу «Методи альтернативної економіки в сучасному дизайні одягу» логічно відбувається в разі практичного втілення результатів творчого задуму. Майбутні художники-модельєри одягу приймають участь у груповому практико-орієнтованому міжпредметному проекті на тему «Створення колекції костюмів із застосуванням альтернативних методів дизайну».

Обов'язковою умовою такого творчого проекту є участь кожного із студентів у формуванні об'єднаної колекції, що не тільки підвищує мотивацію загальної професійної направленості майбутніх художників-модельєрів одягу, але й спрямовує на творчу конкуренцію. Підсумком роботи

«студентської» художньої ради є затвердження об'єднаної колекції, що включає по 1-2 кращих моделі від кожного студента.

Оцінювання окремо результатів кожного із означених типів навчальних проектів може бути використано як міжсесійний контроль, а оцінювання кінцевого результату в цілому – як форми підсумкового контролю (в нашому випадку – заліку).

Протягом періоду вивчення дисципліни одночасно маємо можливість визначити ті показники, що підпадають, як під критерії мотиваційно-творчої спрямованості, так і під практично-орієнтовані та професійно-особистісні критерії.

ВИСНОВКИ

Діагностування творчих здібностей студентів дає змогу визначити рівень розвитку індивідуальних особливостей і властивостей особистості майбутнього фахівця з дизайну одягу на різних стадіях навчання. Критерії оцінки ефективності процесу розвитку творчих здібностей майбутніх художників-модельєрів одягу мають враховувати інтегративний характер окремих показників прояву креативності. Важливо також забезпечити відстеження динаміки розвитку творчих здібностей студентів у ході виконання завдань, що стосуються проектних технологій. Це дозволить безпосередньо перейти до аналізу й педагогічної інтерпретації даних, отриманих у ході дослідно-експериментальної роботи.

Подальшого вивчення потребують такі аспекти зазначеної проблеми, як, зокрема, педагогічні засади управління процесом розвитку творчих здібностей в процесі професійної підготовки при використанні проектних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробьев Н. Е. Развитие творческой активности студентов при изучении дисциплин гуманитарного цикла: Монография / Н. Е. Воробьев, Э. Ю. Мизюрова. – Волгоград : Перемена, 2001. – 184 с.
2. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. – СПб. : Питер, 2002. – 720 с.
3. Сисоева С. О. Проблема формування особистості, здатної до творчої самореалізації [Електронний ресурс] / С. О. Сисоева. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2000/7-1-1.pdf>

REFERENCES

1. Vorob'ev, N., Mizjurova, Je. (2001) Razvitie tvorcheskoj aktivnosti studentov pri izuchenii disciplin gumanitarnogo cikla. Volgograd : Peremena.
2. Sisoeva, S. (2006) Osnovy pedagogicheskogo tvorchestva. Access mode : lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2000/7-1-1.pdf
3. Rubinshtejn, S. (1973) Problemy obshhej psihologii. Moskva.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2014 р.